

ispiru (cehovske diplome) i o postignutom akademskom stupnju (diplome fakulteta, doktorske diplome). — Likovno su najzanimljivije plemićke diplome (*litterae armales*, grbovnice), kod kojih se unutar kaligrafiranoga teksta ili uz tekst nalazi minuciozno izveden grb; pored toga, često su i margine ukrašene različitim ukrasnim motivima. — Brojne druge vrste diploma, izvedene u raznovrsnim grafičkim tehnikama, također su likovno ukrašene. Poneki primjerci imaju kulturno-hist. značenje upravo zbog likovne dekoracije (npr. neke cehovske diplome s vedutama gradova, u kojima su izdane). M. Šr.

DIPTER (grč. δῖπτερος dipteros od δῖς *dis* dva puta i πτερόν *pteron* krilo), u antičkom grčkom graditeljstvu hram ili druga zgrada, okružena sa dva niza stupova, npr. hramovi olimpijskog Zeusa u Ateni, Apolona Didimeja u Miletu i Artemide u Efezu (v. *Hram*).

DIPTIH (grč. δῖπτυχος diptychos složen od dva dijela), dvije pravokutne pločice od drva, slonove kosti ili plemenitih metala, koje su zajedno povezane te se dadu sklopiti; često su bile ukrašivane rezbarijama. U kasno rim. doba diptisi su s unutrašnje strane premazivani voskom, te su služili kao pločice za pisanje; pisalo se stilom (lat. stilus *pisaljka*). *Diptycha consularia* — konzularni diptisi (IV — VI st.) su pločice za pisanje sa bogato ukrašenim koricama od slonove kosti, kojima su konzuli u Rimskom imperiju javljali znancima dan svoga stupanja na dužnost. Ukrašeni su većinom portretom konzula, koji je prikazan najčešće na prijestolju, s bogatim draperijama i insignijama svoje vlasti, npr. d. konzula Anastazija iz 517 (Pariz) i d. konzula Manlija Boetija (Brescia, Mus. civico dell'età cristiana medioevale). Diptisi su također služili i u druge svrhe (obiteljski komemorativni karakter), kao d. konzula Stilihona s njegovim portretom i likovima njegove žene Serene i sina Euhera, na kojima su prikazane scene iz hipodroma (oko 400; Monza, riznica katedrale). Istoj grupi pripada i bjelokosna pločica Barberini (Pariz, Louvre), koja predstavlja cara Konstantina ili cara Justinijana, te je prvobitno služila kao dio korica za knjigu. *Liturgijski diptisi* (reljefi s motivom iz kršćanske ikonografije) upotrebljavali su se u starokršćanskim obredima od IV st. dalje; u njima su se bilježila imena onih vjernika, koji su spominjani kod obreda (liturgijski d. u Tongresu, Liègeu, Nancyju i Rimu — capella Sancta Sanctorum u Lateranu). Već navedeni konzularni d. Manlija Boetija preuđen je u liturgijske svrhe; na njemu je prikazan konzul kako predsjedava igrama u cirkusu, a s unutrašnje strane diptiha su motivi iz kršćanske ikonografije. — »D.« iz riznice zagrebačke katedrale (X st. ?) izrađen je od slonove kosti, a 1630 uokviren srebrnim okvirom. Sastoji se od 4 pločice, a na svakoj su izrezbarena po 2 prizora iz života Kristova; vjerojatno je prvobitno služio za uvez neke liturgijske knjige. Zbog toga je naziv d. u ovom konkretnom slučaju neopravdano upotrebljen.

U kasnijoj umjetnosti (od Srednjeg vijeka dalje), d. označuje sliku od dva dijela (razvila se iz bizant. dvodjelnih ikona), koja se daje sklopiti i tako predstavlja jedan od oblika krilnog, odnosno preklonog oltara.

D. je pojam, koji se primjenjuje i u ostalim granama umjetnosti (muzika, književnost), a označuje cjelinu od dva idejno ili formalno međusobno povezana dijela. E. Ž.

DIRECTOIRE (franc. zvan i *Style Messidor*), naziv za stilski izraz u likovnim umjetnostima, naročito u unutrašnjoj dekoraciji, umjetničkom obrtu i modi, nastao u Francuskoj u vrijeme Direktorija (1795—1799) kao specifičan pravac unutar klasicizma.

Doktrina klasicista (A.-C.-Ph. Caylus, A.-Ch. Quatremère de Quincy, J.-L. David), usmjerena na oživljavanje ant. oblika u lik. umjetnostima, nastala je već nekoliko decenija prije Revolucije. Međutim su tek u vremenskom odsjeku od Revolucije preko directoirea do empirea ant. oblici postali dominantni elementi likovnih umjetnosti i umjetničkog obrta. Stoga obilježje directoirea nije u pronalaženju novih lik. principa i inspiracija, nego u tome što je društvo toga vremena djelovalo da dekorativni elementi etruski, rimski, grčki i egipatski

WILTON DIPTIH, rad nepoznatog majstora, kraj XIV st. London, National Gallery

pređu iz domene doktrinarnih razmatranja u svagdanji život. Pokušstvo tog stila, najprije projektirano i realizirano samo za Davidov atelier, našlo je sada nešto širu primjenu. Uz klasicistički dekor isprepleću se u directoireu frigijska kapa i kokarda trikolore, kao amblemi Revolucije na koju se directoire vremenski nadovezuje. Od Revolucije naslijedio je d. i novu situaciju u socijalnom položaju umjetnika. God. 1791 bili su raspušteni cehovi, kao forma koja više ne odgovara proizvodnim odnosima u novom društvu. Zbog nesređenih prilika i zbog slabog razumijevanja novog društva za umjetničko stvaranje, egzistencija je umjetnika bila tada ugrožena. Slikar J.-L. David kao član Konventa bori se za egzistenciju umjetnika. Njegovoj borbi treba zahvaliti sistem javnih natječaja za značajnije državne narudžbe. Iz tog vremena datiraju i prve skromne izložbe industrijskih proizvoda. Međutim, d. je kratko trajao. U La Mésangèreovoj zbirci *Journal des modes et du goût* mogu se pratiti hirovi mode iz dana u dan. Najprije građanska strogost u revolucionarnom periodu, zatim etruski i pompejanski motivi, pa rimska koplja i fascije, kojima se pridružuju hrastove grančice i galski pijetao. D. kombinira povišute i ravne linije, te istodobno povezuje novo s reminiscencijama na prošlost, ostajući čvrsto vezan uz ekonomske i društvene prilike proizašle iz Revolucije. Zbog neorganizirane privrede i ekonomskih teškoća, koje su pratile Revoluciju, umj. djelatnost mogla je služiti samo uskom krugu bogatih. Taj krug kaćiperka i izvještačeno otmjenih ljudi, pod dojmom parole o jednakosti, ne podiže nove vile i palače, već jeftino kupljenim starijim palačama daje obilježje svoga vlasništva bogatom unutrašnjom dekoracijom, koja se izvodi po nacrtima Ch. Perciera, P.-F.-L. Fontainea i F.-J. Bélanger. Tu dekoraciju karakteriziraju simetrija, ravna linija, geometrijski motivi koluta, romba, rešetke, i u cjelini preuzeti repertoar ant. dekorativnih elemenata. Zidovi su razdijeljeni u pravilna polja, koja nisu cijela pokrivena slikarijama, već su ukrašena ponekim pompejanskim motivom, a završavaju se pod stropom širokim ornamentalnim bordurama. Vrata se ukrašavaju ukladama u obliku romba, a često se osli-